

יפקוד ה' אתכם בזש"ק ותהיה טרודה בגידול בנים, ודאי שגם היא תשנה דעתה והכל על מקומו יבוא בשלום.

וזכור שאין דבר הגדול מן השלום, ושמור מכל משמר על שלום ביתך, וביחוד שגם לפי דברייך, זכית באשה טובה והגונה מכל הבחינות פרט לשיבוש זה שהורגלה אליו, וכאמור גם הוא יחלוף במשך הזמן, והעיקר שכל מעשיך יהיו לשם שמים.

ולבסוף, גם אם לא תשתכנע מכל דברי הנ"ל, ותחשוב עדיין כדבר עבירה ממש עצם הליכתך לקולנוע, אזכיר לך דברי רבותינו (בנוז"ר כ"ג: ובהוריות י':), גדולה עבירה לשמה כמצוה שלא לשמה. ואין ספק שגם אם עבירה היא זאת, הרי שאתה עושה לשם מצוה ממש, לשם שמירה על שלום ביתך, ושכרך יהיה באם יהיו כוונותיך באמת לשם שמים, לפחות כשכר המגיע לך עבור מצוה שלא לשמה, ופשוט ביותר שאין לך לחשוש משום עונש.

ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום.

סד

האמנם אסור להפקיע ירושה מן הבנים, ומדוע

שאלה :

זיכני ה' בעושר, ואני עתה זקן ואיני יודע עתי. יש לי ארבעה בנים ושתי בנות. לשתי בנותי נתתי כל מה שבדעתי לתת להן להרוחת ביתן, ועתה רוצה הנני לצוות על רכושי אחרי פטירתי. וכאן ניצבת בפני בעיא קשה. אחד מבני סטה מדרך ה' ותורתו, נשא לו אשה חפשיה וכו' וכו' כל מאמצי להשיבם אל דרך התורה לא נתנו פרי. לעומת זאת שלשת בני האחרים הקימו להם בתים כשרים על טהרת הדת. רצוני להפקיע את הבן הזה מכל זכות ירושה ולצוות שכל העזבון יתחלק בין שלשת הבנים בלבד. נאמר לי ע"י יודעי

ספר שדבר זה אסור, היינו להפקיע ירושה מאחד הבנים. אחרים אמרו לי שלכתוב צואה המפקיעה זכות אחד הבנים אסור, אבל לתת מתנה מחיים מותר. אין אני רוצה בשום אופן לתת כספי לאחרים בחיי, ומה עלי איפוא לעשות. אנא הודיעני אם אמנם נכון הדבר, ואם כן הסבר לי גם טעמו של דבר, מדוע תחייב תורה להוריש רכוש לבן הסוטה מדרך התורה, האם אין זה נראה סותר ומוזר, לתשובתך וכו' וכו'.

תשובה:

יפה אתה עושה שאין אתה כותב נכסיו לבניך מחיים, וכבר אמרו חכמים, שהעושה כן הוא אחד מאלה הצועקים ואינם נענים, וכקונה אדון לעצמו (בבא מציעא ע"ה:).

ולעצם שאלתך יפה אמרו לך אותם יודעי ספר, וכך שנינו: הכותב נכסיו לאחרים אין רוח חכמים נוחה הימנו. אמנם דעת רשב"ג היא שאם לא היו בניו נוהגים כשורה, זכור הוא לטוב, הנה מבואר שם בגמרא שחכמים חולקים עליו ואוסרים העברת זכות ירושה אפילו מבן רע לבן טוב. ומסופר שם מעשה באדם אחד שלא היו בניו נוהגים כשורה עמד וכתב נכסיו ליונתן בן עזיאל (שהיה אחד מגדולי חכמי ישראל) מה עשה יונתן בן עזיאל, מכר שלישי והקדיש שלישי והחזיר לבניו שלישי. (בבא בתרא קל"ג:).

והלכה זאת פסוקה וברורה ללא כל חולק, וזו לשון הרמב"ם: כל הנותן נכסיו לאחרים והניח היורשים אעפ"י שאין היורשים נוהגים (בו) כשורה אין רוח חכמים נוחה הימנו... מדת חסידות היא שלא יעיד אדם חסיד בצואה שמעבירים הירושה מן היורש אפילו מבן שאינו נוהג כשורה לאחיו חכם ונוהג כשורה (הלכות נחלות פ"ו הי"א). וכדאי להתבונן שהרמב"ם הוסיף לאחיו "חכם", והוא חידוש כי פרט זה לא נזכר במקורות. ובודאי שהיה להרמב"ם מקור לכך שאינו ידוע לנו ואכמ"ל.

והנה הרמב"ם בתחלת דבריו כתב "אעפ"י שאין היורשים נוהגים (בו) כבוד" מלת "בו" בסוגריים. ובאמת מלה זאת איננה בגמרא, וכנראה שסגרוה משום שאינה נכונה, וכראיה לדבר שבסוף דבריו כתב: "אפילו מבן שאינו נוהג כשורה" ולא כתב מלת "בו", ומכאן שבתחלת דבריו היא כנראה טעות סופר. אעפ"י כ מרן בשו"ע (חושן משפט סי' רפ"ב) העתיק לשון הרמב"ם עם מלת "בו", וכנראה שלדעתו היא נכונה. ומכאן תתבונן חידוש נפלא שאפילו אין היורש נוהג "בו", באב המוריש כבוד, אסור להעביר הירושה ממנו. וזה בודאי דבר תמוה ומוזר, שכיון שמזלזל בכבודו היאך יורישנו ממונו, אעפ"י כ כך היא מצות התורה שהבנים יירשו את אביהם ואסור להעביר נחלה, וחייב להתגבר על רגשותיו. א"כ כל שכן הוא כשאין הבן נוהג כשורה כלפי שמים, שאין רשאי האב להעביר נחלה ממנו, ומצות התורה היא ועליו לקיימה.

וכך היא גם גירסת הרי"ף, נוהגין "בו" כשורה, ומכאן שאינה טעות-סופר בדברי הרמב"ם. ושני דברים למדנו, שבין שאין נוהגים כשורה כלפי אביהם או כלפי שמים אינו רשאי להעבירם מנחלתם. אגב, אציין לך מה שהעתיק הרי"ף בשם הירושלמי: א"ר אבא בר ממל הכותב נכסיו לאחרים והניח את בניו עליהם הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם. פירוש: בעבור בניהם שהם עצמם ובשרם נושאים עונות הרבה (הנמק"י על הרי"ף שם) ועון זה קיים על עצמותיו בקבר לעולם (פני משה על הירושלמי שם פ"ח ה"ו).

הלכה זאת כאמור פסוקה וברורה היא, ולא צריך הייתי להאריך לך בכל זה אלא כדי לסבר אזניך ולהשקיט לבך. ומעתה גם טעם אין צורך לחפש, כיון שמצות התורה היא להוריש נחלה לבנים, מה לו לאדם לעשות חשבון שמים, אלא יקיים את המצוה כפי שנצטוה. וכן מובן מדברי הלבוש (סי' רפ"ב) שעיקר הטעם הוא הקפדת התורה בסדרי נחלה, וזו לשונו: כיון שהקפידה תורה בסדר הנחלות

דקדוק קרוב קודם, אמרו חכמים שלא יעביר אדם נחלתו לאחרים... אפילו אין היורשים נוהגים כשורה וכו'.

ודבר זה נית! לדקדק בבירור גם מלשון הרמב"ם שהעתקנו לעיל, שכן לשון המשנה הוא, הכותב נכסיו לאחרים והניח את "בניו", ואילו הרמב"ם כתב: הכותב נכסיו לאחרים והניח "היורשים", ומשמעות היורשים היא כל סדר היורשים אפילו שאינם בניו, אלא אחיו או אחי אביו וכדומה. ולכאורה מניין הוציא הרמב"ם זאת אחרי שהמשנה כתבה בפירוש "בניו", מכאן שהטעם הוא משום שכך הקפידה תורה בסדר הנחלות, ולכן פשוט שאסור להעביר נחלה משום יורש ולא דוקא בנים.

(במאמר מוסגר נציין שזה שנוי במחלוקת הפוסקים ויש באמת הסוברים שלגבי שאר יורשים פרט לבנים אין איסור העברת ירושה, אבל הלכה היא כפי שכתבנו ודייקנו).

ובאמת שבכל הסוגיא הנ"ל לא נזכר טעם לאיסור העברת נחלה מאחד הבנים, וכנראה מפני שזה פשוט ביותר שאין לעקור נחלה מן התורה, אלא שבמסכת כתובות (נ"ג.) נזכר טעם לדבר, וכך הלשון שם: לא תהוי באעבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא, דלא ידעת מאי זרעא נפיק מיניה (אל תהי במעבירי ירושה אפילו מבן רע לבן טוב, שאין אתה יודע איזה זרע יצא ממנו). נוסחא זאת היתה גם בסוגיא של בבא-בתרא הנ"ל בגירסת המאירי, וגם בהגהות-מיימוניות על הרמב"ם (שם) העתיק הגמרא עם הטעם הנ"ל. מעתה הנה נוסף לנו גם הסבר לאיסור זה, כי אעפ"י שאין הבן הזה הולך בדרך טובה וישרה, שמא יזכה ויעמיד בנים הגונים וטובים. וכבר היה לעולם דבר כזה, ובני בנים הרי הם כבנים.

והתבונן היטב בדברי המאירי: "וזהו כבודו וכבוד שמים ואפילו אין בניו נוהגים כשורה, שמא יצא מהם מי שהוא ראוי לכך... ויעשה הוא המוטל עליו, ודעת קונו מה שתמצא תעשה".

והרב "ערוך השולחן" אחרי שביאר הלכה זאת והעתיק מקורותיה, הוסיף טעם נאה ומתקבל משלו, וסיים בכתבו: ואמרו חז"ל אל ישנה אדם בן בין הבנים, וכתונת הפסים תוכיח שקנאו בו אחיו עב"ל. כונת הרב ברורה שדבר זה עלול לגרום לשנאת אחים ואחריתה מי ישורנה, וא"כ גם אם כונת האב לשם שמים אין הדבר רצוי כדי למנוע מחלוקת ושנאה בין אחים ובמשפחה. וטרם אסיים אעיר שימת לבך שאעפ"י שכתוב במשנה שציטטנו לעיל "הכותב... לאחרים אין רוח חכמים נוחה הימנו" אל תטעה לפרש לשון זו כאילו אין זו אלא מדת חסידות בלבד, אלא איסור גמור יש בדבר, וכן כתב הרב כנסת-הגדולה (בשם המוהראנ"ח והמוהרשד"ם) שאיסור יש בדבר ויש לבית-דין למנוע דבר זה ולקרותו עבריו, והמשיא עצה להעביר נחלה נקרא רשע והדברים ארוכים. הסיק אב"ד חזקוני וזו חזקוני "אם יחשבו חסידים שיהיה זה ואסיים בעצה טובה שתעשה כמצות התורה עליך, ואל תקפח בן זה כלל אעפ"י שאינו נוהג כשורה, ואדרבא כיון שעיקר ראשית חינוכו קבל בביתך שיש בו יראת שמים, יש תקוה שעוד ישנה דעתו וישוב גם הוא לדרך ה', אבל אם תקפח אותו בירושה, כמעט ודאי שיקפיד ואולי אף יתנתק מחוג המשפחה ואז ודאי אפסה כל תקוה שאי פעם ישוב לדרך ה', ותשתדל תמיד להיות בחינת שמאל דוחה וימין מקרבת, וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים.

סה

פושטי יד (מצות צדקה)

שאלה :

אני עובדת סוציאלית, תפקידי הוא לשקם בני אדם ולמנוע מהם הצורך לחזור על הפתחים. בכל פעם שאני רואה עני המחזור על הפתחים, אני באה במבוכה, משום שמחובתי המקצועית עלי